

<https://doi.org/10.26565/2524-2547-2024-68-03>
УДК 338.2,338.4

Михайло Сергійович Максимов

старший викладач

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна

maksymov@karazin.ua

<https://orcid.org/0000-0002-1551-6224>

ОЦІНКА СТАНУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

В статті зроблено огляд існуючих досліджень державної політики в сфері підтримки малого та середнього підприємництва та зроблено висновок про те, що дослідження спрямовані на описовий характер оцінки. На основі цього сформовано пропозицію щодо застосування "data-driven" підходу до формування напрямів та заходів ефективної політики підтримки розвитку малого та середнього підприємництва.

Метою даного дослідження є обґрунтування пропозицій щодо сприяння розвитку малого та середнього бізнесу на основі порівняльного аналізу показників щільності та продуктивності малого та середнього бізнесу в Україні та ЄС. Об'єктом дослідження є сфера малого та середнього бізнесу в Україні та ЄС, предметом дослідження – статистичні показники його діяльності. В статті досліджено існуючий стан малого та середнього бізнесу, спираючись на щільність бізнесу на 10 000 населення та обсяг виробленої продукції на 1 співробітника із порівнянням відповідних показників із середніми для Європейського союзу та із порівнянням окремо із показником кожної економіки країн, що входять до Європейського союзу.

Виявлено, що при збільшенні розміру бізнесу обсяг товарів на 1 співробітника збільшується. Середня щільність бізнесу в Україні з 2011 по 2020 рік коливається від 80 до 95% середньоевропейської, проте в 2021 році знизилася до 67.58%, що відзначає більш ефективну політику ЄС щодо підтримки бізнесів після коронавірусу та в 2022 знизилася до 58.18%, що демонструє негативний вплив російсько-української війни на український бізнес.

Виявлено, що обсяг виробленої продукції на 1 співробітника українським бізнесом значно нижче ніж бізнесом в ЄС: в 2,12 разів для великого, 1,82 разів для середнього, 4,47 разів для малого та 5,57 разів менше для мікробізнесу.

Досліджено обсяг товарів та послуг на 1 співробітника за галузями економіки для бізнесу в Україні. Найбільш продуктивний бізнес працює в галузі Інформація та телекомунікації, найменш продуктивний Е Водопостачання; каналізація, поводження з відходами.

Запропоновано рішення щодо напрямку державної політики із сприянням відкриття нових та переходу існуючих бізнесів до галузей із найбільшою продуктивністю, та організації заходів, щодо підтримки збільшення продуктивності в галузях із найменшою продуктивністю.

Ключові слова: малий та середній бізнес, мікробізнес, щільність різних форм бізнесу, продуктивність різних форм бізнесу, Україна, ЄС.

JEL Classification: C40; L26; M21; J21.

Як цитувати: Максимов, М. С. (2024). Оцінка стану малого та середнього бізнесу в Україні та країнах ЄС. *Соціальна економіка*, 68, 42-56. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2024-68-03>

Вступ. Малий та середній бізнес є важливою складовою соціально-економічної системи, який виконує важливі функції не тільки стосовно функціонування та розвитку власне економічної сфери, але й відіграє суттєву роль у вирішенні широкого кола соціальних проблем. Незважаючи на свою життєздатність (він існує майже у

всіх країнах у досить різних економічних умовах, будучи вбудованим у різні інституційні системи) він є уразливим з точки зору впливу конкуренції з боку крупного бізнесу і форс-мажорних обставин в економіці у суспільстві (кризи, соціальні конфлікти, катаклізми природного та технологічного характеру тощо). Для ефективного

виконання свого призначення він потребує підтримки з боку держави, адекватної політики, яка повинна спиратися на об'єктивну оцінку стану цієї сфери, його моніторинг для обґрунтування відповідних заходів. Для прийняття рішень щодо ефективного впливу на розвиток сфери малого та середнього бізнесу необхідна відповідна інформація, релевантні дані, аналіз яких допоможе визначити напрями впливу.

Метою даного дослідження є обґрунтування пропозицій щодо сприяння розвитку малого та середнього бізнесу на основі порівняльного аналізу показників щільності та продуктивності малого та середнього бізнесу в Україні та ЄС.

Об'єктом дослідження є сфера малого та середнього бізнесу в Україні та ЄС, предметом дослідження – статистичні показники його діяльності.

Задачами в даному дослідженні є:

1. Формування моделі станів бізнесу та опис якісних відмінностей даних станів.
2. Порівняння щільності бізнесів на 10 000 населення в Україні та ЄС.
3. Порівняння щільності бізнесів на 10 000 населення в Україні та ЄС із розподілом на малий, середній та великий.
4. Порівняння щільності бізнесів в Україні та в країнах ЄС як за один рік, так і в динаміці за останні 9 років.
5. Оцінка об'єму товарів та послуг, що вироблені на 1 співробітника для бізнесу в Україні та ЄС, залежно від розміру.
6. Оцінка об'єму товарів та послуг, що вироблені на 1 співробітника для бізнесу в Україні за сферами бізнесу.

Огляд літератури. Питання формування державної політики із підтримки розвитку малого та середнього підприємництва є темою, що активно досліджується, при цьому питання державної підтримки підприємництва розглядається для окремих галузей (Шпикуляк et al., 2022), проводиться огляд підтримки в час криз (Lau et al., 2023) (Najib et al., 2021) (Goodhart et al., 2020).

Обрання показників економіки ЄС для порівняння із економіками країн Європи що не входять до ЄС використовується дослідниками Північної Македонії (Filipovski et al., 2018), Сербії (Majláth et al., 2019), України (Ivashchenko et al., 2018).

Обґрунтування зв'язку між тенденціями, що мають місце в бізнес-середовищі в певній країні із аналогічними процесами в ЄС відкривають можливість використовувати досягнення науковців, що досліджують Європейський союз, а якість і таких досліджень значно більше ніж можуть бути

проведені в окремій країні. В дослідницькому полі ЄС є дослідження і щодо регуляцій та підтримки бізнесу (Kaserer & Treßel, 2024) (Gruenwald, 2014) і щодо подолання криз (Jelačić et al., 2021) і щодо джерел підвищення ефективності (Hervás-Oliver et al., 2021), в тому числі в розрізі регіонів ЄС (Marullo et al., 2024) (Jelačić et al., 2021)

Окрім дослідження безпосередньо різних заходів державної політики розглядаються інструменти підтримки розвитку малого підприємництва в цілому¹. Варто виділити дослідження (Черничко & Михайляк, 2023), в якому детально розглянуті та перелічені існуючі напрями підтримки підприємництва. Питання підтримки малого та середнього підприємництва є актуальною темою досліджень (Cunningham et al., 2024), (Prasannath et al., 2024), (Ogujiuba et al., 2023)

Варто зазначити, що в українських дослідженнях питання оцінки ефективності державної політики досліджується, в основному, в форматі опису існуючих інструментів (Смолій, 2016), тобто розповсюджений описовий підхід, проте як на сьогодні є більш прогресивними підхід моделювання та прийняття рішень, спираючись на дані (data-driven approach). Важливо зазначити, що в іноземних дослідженнях напрямок прийняття рішень на основі даних (Bousdekis et al., 2021) (Gao & Feng, 2024) та моделювання на основі даних є поширеним (Tripathi et al., 2024).

При цьому щільність бізнесу, як показник для оцінки бізнесу використовується у (Vyrostková & Kádárová, 2023), а продуктивність праці розглядається у (Stel et al., 2019) та (Doucet et al., 2023)

Методологія дослідження. Методологія дослідження включає теоретичні концепції малого та середнього бізнесу; обґрунтування критеріїв мікробізнесу, малого та середнього бізнесу; модель оцінки розмірів бізнесу; застосування таких понять і термінів, як норма керованості, щільність бізнесу. Статистичною базою дослідження є інформація, що викладені у відкритих джерелах державних органів статистики, Інтернет-ресурсах. Обробка даних, здійснювалася за допомогою системного аналізу, методів порівняння, статистичних та графічних методів. Для інтерпретації ті представлення положень дослідження та його результатів використані графічні та

1 Дія.Бізнес. Які існують програми фінансової підтримки бізнесу? Дія.Бізнес. URL: https://business.dia.gov.ua/entrepreneur-handbook/item/yaki_isnyuyut_programi_finansovoyi_pidtrimki_biznesu (дата звернення: 01.09.2024).

Рис. 1. Діаграма станів бізнесу за розміром

Fig. 1. Diagram of business states by size

табличні засоби.

Основні результати.

Модель зміни стану за розмірами малого та середнього бізнесу.

В ЄС та Україні використовується єдина модель оцінки розмірів за бізнесу за кількістю співробітників – мікробізнес – від 0 до 9 співробітників, малий бізнес від 10 до 49 співробітників, середній бізнес від 50 до 249 співробітників і великий бізнес – 250 співробітників і більше¹. При цьому поняття мікробізнесу включається як під категорія до малого бізнесу. Варто також зазна-

несення бізнесу до певного стану впливають загальна кількість проданих товарів та послуг (тільки в сторону збільшення). В даному дослідженні для співставності даних ми не розглядаємо цю вимогу.

Розглянемо розмір бізнесу як стан (рис. 1). Стани бізнесів здобуваються послідовно. Першою дією будь-якого бізнесу, в незалежності від його розміру буде державна реєстрація.

Технічно неможливо відразу зареєструвати великий бізнес. Навіть, якщо це інвестиційний проект, у якого вже є відповідний розмір капіталу та план його реалізації. Все

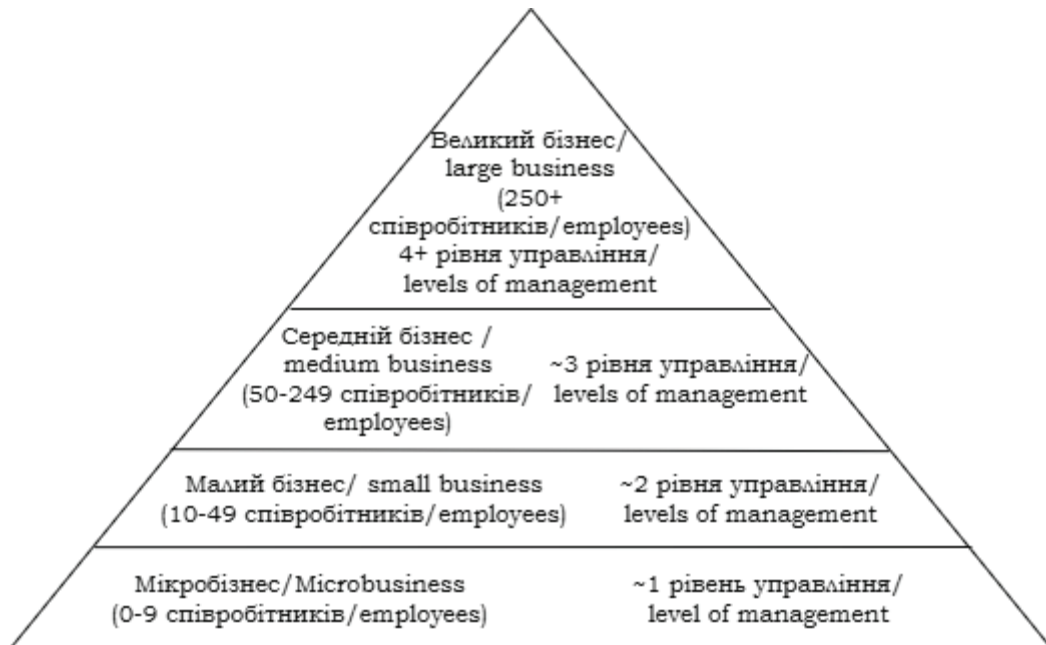

Рис. 2. Розміри бізнесу та відповідна ним кількість рівнів управління

Fig. 2. The size of the business and the corresponding number of management levels

чити, що самозайняті особи – відповідають розміру мікробізнесу у якого є тільки його власник. Тобто це відповідає бізнесу, в якого 0 найманих осіб (але 1 зайнята).

Окрім кількості співробітників на від-

одно першою дією буде реєстрація бізнесу, в якому буде 1 співробітник, який є головою компанії. І тільки після цього, в процесі найму кількість співробітників збільшиться до необхідного запланованого показника.

Проте оцінка бізнесів лише за кількісними факторами не дає розуміння принципів відмінностей бізнесів різного розміру. Таке поняття, як “норма керованості”

¹ Державна служба статистики України. Методологічні пояснення. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/size/size_met_21.html (дата звернення: 01.09.2024).

є достатньо добре описаним і дослідженим (Бавико & Бавико, 2021). Якщо спертися на нього, то один керівник здатний ефективно керувати не більше як 9 підлеглими. Звичайно, це оціночна категорія. Проте, вона нам дає можливість більш детально зрозуміти відмінності між бізнесами різних розмірів.

Тобто на рівні мікробізнесу - переважно буде 1 рівень управління (підприємець та його підлеглі, навіть якщо підлеглим виступає він сам в умовах самозайнятості).

На рівні малого бізнесу ми маємо кількість до 49 співробітників ($49 = 7 \times 7$). Тобто, в цьому випадку може бути два рівні управління по 7 учасників в кожному. Якщо ми припустимо, що керувати мене-

джером трохи складніше, ніж виконавцем (підприємець буде керувати командою кількістю до 7 менеджерів), при цьому кожен менеджер також може мати команду до 7 підлеглих. Тобто до категорії малого бізнесу будуть з найбільшою ймовірністю попадати суб'єкти підприємництва із 2-ма рівнями управління.

Відповідно 249 - лежить між $6^3 = 216$ та $7^3 = 343$, тобто більшість компаній із 3-ма рівнями управління будуть попадати до середнього бізнесу, відповідно у великого бізнесу буде 4 та більше рівнів управління.

Наявність більшої кількості рівнів управління вимагає більш деталізованих рішень та більш якісної системи збору та обробки інформації. Також, ми можемо

Таблиця 1. Порівняння щільності бізнесів в Україні та ЄС
Table 1. Comparison of the density of businesses in Ukraine and the EU

Рік/ Year	EU			Ukraine			Відношення Україна ЄС/ Ratio Ukraine EU
	Населення/ population	Кількість суб'єктів підприєм- ництва / Number of business entities	Щільність на 10 000 населення/ Density per 10,000 inhabitants	Населення/ population	Кількість суб'єктів підприєм- ництва / Number of business entities	Щільність на 10 000 населення/ Density per 10,000 inhabitants	
2011	440526112	20401829	463	45778500	1701620	397.94	85.93%
2012	441280191	20643167	468	45633600	1600127	374.21	79.99%
2013	441742959	20791808	471	45553000	1722070	402.72	85.56%
2014	442266046	21535291	487	45426200	1932161	451.86	92.80%
2015	442911027	21559394	487	42929300	1974318	61.72	94.85%
2016	443987823	22309822	502	42760500	1865530	436.27	86.82%
2017	444655529	22234234	500	42584500	1805059	423.88	84.77%
2018	445287011	22710033	510	42386400	1839593	434.01	85.10%
2019	446135629	23168929	519	42153200	1941625	460.61	88.69%
2020	447015600	23382451	523	41902400	1973577	470.99	90.04%
2021	445872542	31034442	696	41588400	1956248	470.38	67.58%
2022	445837374	32251912	723	41167300	1732508	420.85	58.18%

Джерело: розроблено автором на основі даних Державної служби статистики¹² та Eurostat³⁴
Source: developed by the author based on State Statistics Service of Ukraine²³ and Eurostat⁴⁵

1 Кількість діючих підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2010–2023 роки. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/fin_new/Kp_kved_10_21.xlsx (дата звернення: 01.09.2024).

2 Населення (1990-2021). Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/ds/nas_rik/nas_90-2021.xlsx (дата звернення: 01.09.2024).

3 Enterprise statistics by size class and NACE Rev.2 activity (from 2021 onwards). European Commission : website. URL: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sbs_sc_ovw\\$dv_1482/default/table?lang=en&category=cult.cult_ent](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sbs_sc_ovw$dv_1482/default/table?lang=en&category=cult.cult_ent) (дата звернення: 01.09.2024).

4 Eurostat. Population change - Demographic balance and crude rates at national level. European Commission : website. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/DEMO_GIND_custom_3012667/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=b5150729-70b7-4d06-aaa1-c17e70f2e809 (дата звернення: 01.09.2024).

сказати, що чим більше рівнів управління, тим більше потрібно співробітників із кваліфікацією менеджер, проте, які не є підприєємцями.

Отже, зі збільшенням розмірів бізнесу зростає їх складність, яка слугує якісною характеристикою бізнесів різного розміру. Також необхідний чисельний критерій, який дозволить порівняти бізнеси різних розмірів.

Кількість вироблених товарів та послуг не є адекватним через те, що кількість співробітників є різною. А от кількість вироблених товарів та послуг на 1 співробітника – це той критерій, який дозволяє порівняти суб'єкти підприємництва різних розмірів. Таким чином ми можемо оцінити те, на скільки ефективно бізнес відповідного розміру розпоряджається таким ресурсом, як зайнятий співробітник.

З точки зору оцінки результатів державної політики такий показник також є зручним, адже кількість співробітників в будь-якій національній економіці обмежена і змінюється дуже повільно. А от продуктивність праці відрізняється значною варіабельністю на рівні однієї і тієї самої економіки.

Державна політика, яка сприяє розвитку бізнесів, в яких продуктивність більша за середню, буде сприяти збільшенню рівню ВВП та збільшенню оподаткованої бази без збільшення ставок податків, тобто податкового навантаження. Наприклад, перехід як співробітників, так і компаній в сфери, які забезпечують більшу кадровідачу, зменшує конкуренцію в тих сферах, з яких перейшли, за рахунок чого в останніх суб'єкти підприємництва, що в них залишилися зможуть збільшити свій виторг та також збільшити показники ефективності за рахунок ефекту масштабу.

Як критерії, за яким пропонується оцінювати розвиток різних форм бізнесу, пропонується використовувати показники щільності бізнесу та його продуктивність. Одночасно їх можна розглядати як індикатори, які свідчать про ефективність державної політики стосовно різних форм бізнесу.

Ця інформація, доведена до суб'єктів підприємництва, дозволить їм порівнювати свої досягнення зі середнім рівнем у сфері діяльності, обґрунтовувати рішення щодо переходу в інші види діяльності; відзначати найбільш успішні напрями і бізнеси і сприяти впровадженню їх досвіду в процеси підготовки майбутніх кадрів в сфері професійно-технічної та вищої освіти.

Для оцінки бізнесу України актуальним буде порівняння із показниками економіки

Європейського союзу в цілому (із середніми показниками), а також із показниками окремих національних економік країн, що входять до Європейського союзу.

Щільність бізнесу в Україні та ЄС

Найбільш явною можливістю для порівняння українського бізнесу та бізнесу в ЄС є порівняння щільності бізнесів на 10000 населення. Щільність бізнесів дає змогу оцінити можливість створення бізнесів відповідного розміру та дозволяє зрозуміти кількість підприємців, тобто концентрацію людей в суспільстві, що здатні започатковувати та розвивати власну справу (табл. 1).

Як ми бачимо, щільність бізнесів на 10 000 населення в Україні в цілому аналогічна щільності бізнесів в ЄС. Проте, можемо зазначити, що ЄС зробив значний стрибок в збільшення щільності бізнесів в 2021 році (в пост коронавірусний період), що Україна не змогла зробити. Таке збільшення щільності бізнесів, вочевидь сталося в результаті державної політики ЄС та всіх країн членів щодо стимулювання економіки, на що було виділено 1,8 трлн євро¹.

В своїй роботі (Яценко, 2021), Яценко Г. оцінює методи стимулювання економіки та робить пропозиції для України, при цьому Рибальченко Д. в діловому журналі оцінює методи стимулювання економіки України як недостатні², на основі порівняння щільності бізнесів в Україні і ЄС ми можемо зробити висновок, що дійсно політика стимулювання бізнесу в ЄС мала ефект, тоді як в Україні цього ефекту не зафіксовано.

Щільність бізнесів за розмірами

Порівняння середньої кількості бізнесів дозволяє оцінити загальну картину щодо долі підприємців в суспільстві. Розгляд щільності різного розміру бізнесів дозволяє зрозуміти умови функціонування бізнесів різного розміру, із припущенням, що чим більша щільність бізнесів певного розміру, тим більш сприятливі умови створені для його розвитку (табл. 2-4).

Як показують дані табл. 2, динаміка

1 Рибальченко Д. Поступове одужання: Як різні держави підтримують бізнес у постковідній економіці. URL: <https://mind.ua/openmind/20230425-postupove-oduzhannya-yak-rizni-derzhavi-pidtrimuyut-biznes-u-postkovidnij-ekonomici> (дата звернення: 01.09.2024).

2 Рибальченко Д. Поступове одужання: Як різні держави підтримують бізнес у постковідній економіці. URL: <https://mind.ua/openmind/20230425-postupove-oduzhannya-yak-rizni-derzhavi-pidtrimuyut-biznes-u-postkovidnij-ekonomici> (дата звернення: 01.09.2024).

Таблиця 2. Кількість суб'єктів підприємництва із розподілом на великі, середні та малі в Україні
Table 2. The number of business entities divided into large, medium and small in Ukraine

Роки / Years	Населення / Population	великі підприємства/ large enterprises		середні підприємства / Medium enterprises		малі та мікро підприємства / small and microenterprises	
		Одиниць / entities	Щільність на 10 000 населення / Density per 10,000 inhabitants	Одиниць / entities	Щільність на 10 000 населення/ Density per 10,000 inhabitants	Одиниць / entities	Щільність на 10 000 населення/ Density per 10,000 inhabitants
2016	42760500	2788	0.65	12170	2.85	1850572	432.78
2017	42584500	2769	0.65	12214	2.87	1790076	420.36
2018	42386400	3011	0.71	13111	3.09	1823471	430.20
2019	42153200	3512	0.83	13948	3.31	1924165	456.47
2020	41902400	3543	0.85	13806	3.29	1956228	466.85
2021	41588400	3471	0.83	13550	3.26	1939227	466.29
2022	41167300	3022	0.73	11433	2.78	1718053	417.33
2023	41167300	2719	0.66	10834	2.63	1899640	461.44

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України¹
 Source: compiled by the author according to data of State Statistics Service of Ukraine¹

Таблиця 3. Кількість суб'єктів підприємництва із розподілом на великі, середні та малі в ЄС
Table 3. The number of business entities with a breakdown into large, medium and small in the EU

Роки / Years	Населення / Population	великі підприємства/ large enterprises		середні підприємства / medium enterprises		малі та мікро підприємства / small and microenterprises	
		одиниць / entities	Щільність на 10 000 населення/ Density per 10,000 inhabitants	одиниць / entities	Щільність на 10 000 населення/ Density per 10,000 inhabitants	одиниць / entities	Щільність на 10 000 населення/ Density per 10,000 inhabitants
2016	443987823	40289	0.91				
2017	444655529	41491	0.93	207725	4.67		
2018	445287011	40000	0.90	200000	4.49	22464895	504.50
2019	446135629	43500	0.98	211000	4.73	22914756	513.63
2020	447015600	42000	0.94	201000	4.50		

Джерело: складено автором на основі даних Eurostat²
 Source: compiled by the author based on Eurostat¹

1 Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності (2013-2023). Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pssg/ovpsg_vsmm_ek_2013_2022_u.xlsx (дата звернення: 01.09.2024).

2 Annual enterprise statistics by size class for special aggregates of NACE Rev.2 activities (2005-2020). European Commission : website. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sbs_sc_sca_r2/default/table?lang=en (дата звернення: 01.09.2024).

щільності усіх форм бізнесу є нестабільною, але у всіх відмічається зростання у період 2028 – 2021 роках. Можна сказати, що війна зупинила Україну на зростаючій тенденції цього показника.

Як бачимо, найбільш близькими до європейської щільності є малі та середні бізнеси в Україні. В той час, як великий бізнес значно відстає по щільності від середньоєвропейського.

Можемо припустити причини такої ситуації: відкриття бізнесу в Україні зроблено дуже простим, тому створити мікробізнес не є чимось складним, тому, можна сказати, що важлива задача кількості започаткованих бізнесів в Україні в цілому вирішена.

Також, припускаємо, що середні бізнеси це ті, як змогли налагодити продуктивні управлінські та інші процеси. І щільність бізнесів такого типу в Україні не сильно відрізняється від середньоєвропейської.

Також, варто відзначити, що низька щільність великого бізнесу може бути наслідком низького рівня володіння корпоративними навичками та низьким рівнем захисту, який може надати великим компаніям державна система.

Тобто для того, щоб перейти від середнього бізнесу до крупного має змінитися

структура управління з однієї сторони, а з іншої, великі бізнеси привертають увагу з боку правопорушників і можуть стати жертвою рекету. Ці фактори у сукупності із низьким рівнем ефективності правової системи в Україні, середні бізнеси в нашій країні вимушені обмежувати своє зростання.

Щільність бізнесів в країнах ЄС

Розглянемо порівняння щільності бізнесу в 2020 році (табл. 5).

Як бачимо – щільність малого бізнесу в Україні на рівні 70% від щільності найменшої щільності, яка є в ЄС (у Словачії), в той час, як щільність великого бізнесу в Україні складає 30% від щільності великого бізнесу в Греції. Це свідчить, про те, що необхідна підтримка розвитку середніх підприємств (вони не стають великими) та мікропідприємств (вони не стають малими).

Щільність малого та великого бізнесу є меншою ніж найменша щільність бізнесу такого розміру в будь-якій країні ЄС є з великою долею ймовірністю свідченням про певні структурні та інституційні проблеми в українському бізнесу.

Порівняння щільності бізнесів в Україні та в інших країнах ЄС за декілька років дозволяє оцінити зміни структу-

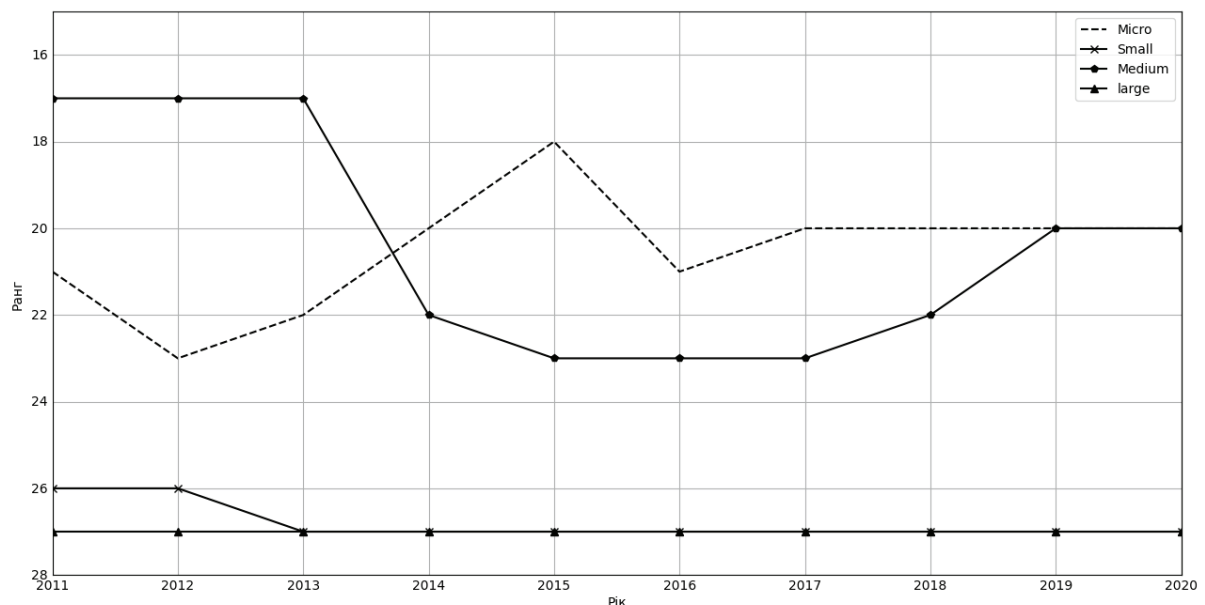

Рис. 3. Ранг України щодо щільності бізнесів в порівнянні із країнами ЄС з 2011 по 2020 роки

Fig. 3. Rank of Ukraine in terms of business density compared to EU countries from 2011 to 2020

Джерело: розраховано автором в сервісі Google.colab на основі даних Eurostat¹

Source: calculated by the author in the Google.colab service based on data by Eurostat²

¹ Enterprise statistics by size class and NACE Rev.2 activity (from 2021 onwards). European Commission : website. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SBS_SC_OVW/ (дата звернення: 01.11.2024).

ри щільності в Україні відносно ЄС в динаміці. Як бачимо (рис. 3) позиція України по відношенню до країн є відносно сталою.

Обсяг виробленої продукції на 1 співробітника

Структура щільності бізнесу дає можливість зрозуміти наявність інституційних проблем та несприятливих умов для розвитку певного типу бізнесу. Проте ми не знаємо який розмір бізнесу відносно більше впливає на розмір внутрішнього валового продукту, який розмір бізнесу є більш продуктивним.

Оцінити це дозволяє такий показник як обсяг виробленої продукції виробітка на 1 співробітника (табл. 6).

Ми бачимо, що зі збільшенням розміру бізнесу зростає і обсяг вироблених товарів та послуг на 1 співробітника за всі роки окрім 2016, в якому малий середній бізнес показував більшу продуктивність ніж великий.

Також, ми бачимо що по всіх видах бізнесу окрім мікробізнесу є стійке зростання впродовж всього часу спостереження. В той час як обсяг товарів і послуг на 1 співробітника у мікробізнесу в 2022 та 2023 значно впав, що підтверджує тезу про більшу вразливість бізнесу такого розміру до зовнішніх негативних факторів.

При цьому аналогічна тенденція (збільшення продуктивності при збільшенні роз-

міру бізнесу) спостерігається і в розподілі продуктивності серед бізнесу в ЄС (табл. 7).

Зробимо порівняння продуктивності роботи співробітників між бізнесами в Україні і в ЄС відповідного розміру (табл. 8).

Як бачимо продуктивність праці співробітників в українських бізнесів значно менша ніж в бізнесах ЄС. При цьому найменша відмінність - у середнього бізнесу. Тобто середній бізнес, відносно інших в Україні є найбільш продуктивним.

В той час, як для мікробізнесу в Україні продуктивність праці в 5,37 разів менша ніж в ЄС.

Таким чином, можна сформулювати ключові напрямки державної політики: підтримка збільшення ймовірності переходу з рівня мікробізнесу на рівень малого бізнесу; створювання умови для збільшення продуктивності в малому, а, в першу чергу, для мікробізнесу.

Дослідження продуктивності за сферами

Розгляд продуктивності в цілому в економіці дозволяє сформувати картинку загальну, проте в кожній економіці існують різні умови для роботи бізнесів в різних галузях.

Аналіз продуктивності бізнесів за галузями дозволяє оцінити, які галузі ж в країні є більш продуктивними і, відповідно до цього, сформулювати напрямок державної

Таблиця 4. Порівняння щільності Підприємств за розмірами в Україні та ЄС
Table 4. Comparison of Enterprise density by size in Ukraine and the EU

Роки / Years	Щільність суб'єктів підприємництва на 10000 осіб/ Density of business entities per 10,000 inhabitants								
	Великих / large			Середніх / medium			Малих та мікро / small and micro		
	ЄС / EU	Україна/ Ukraine	Відношення Україна ЄС / Ukraine - EU ration	ЄС / EU	Україна/ Ukraine	Відношення Україна ЄС / Ukraine - EU ration	ЄС / EU	Україна/ Ukraine	Відношення Україна ЄС / Ukraine - EU ration
2016	0.91	0.65	72%	-	2.85	-	-	432.8	-
2017	0.93	0.65	70%	4.67	2.87	61%	-	420.4	-
2018	0.90	0.71	79%	4.49	3.09	69%	504.5	430.2	85%
2019	0.98	0.83	85%	4.73	3.31	70%	513.6	456.5	89%
2020	0.94	0.85	90%	4.50	3.29	73%	-	466.9	-

Джерело: складено автором на основі даних Eurostat¹ та Державної служби статистики України²
Source: compiled by the author based on data by Eurostat² and State Statistics Service of Ukraine³

1 Annual enterprise statistics by size class for special aggregates of NACE Rev.2 activities (2005-2020). European Commission : website. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sbs_sc_sca_r2/default/table?lang=en (дата звернення: 01.09.2024).

2 Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності (2013-2023). Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pssg/ovpsg_vsmm_ek_2013_2022_u.xlsx (дата звернення: 01.09.2024).

Таблиця 5. Порівняння щільності бізнесів в 2020 році за розмірами та країнами
Table 5. Comparison of the density of businesses in 2020 by size and country

Microbusiness		Small business		Medium business		Large business	
Країна / county	Щільність / Density	Країна / county	Щільність / Density	Країна / county	Щільність / Density	Країна / county	Щільність / Density
Чехія / Czechia	960.84	Люксембург / Luxembourg	57.58	Люксембург / Luxembourg	11.71	Люксембург / Luxembourg	2.68
Словачія / Slovakia	925.36	Латвія / Latvia	43.29	Естонія / Estonia	7.83	Чехія / Czechia	1.51
Португалія / Portugal	840.53	Кіпр / Cyprus	42.35	Литва / Lithuania	7.72	Мальта / Malta	1.42
Литва / Lithuania	763.42	Естонія / Estonia	42.1	Мальта / Malta	7.69	Австрія / Austria	1.35
Нідерланди / Netherlands	751.2	Мальта / Malta	41.72	Латвія / Latvia	7.42	Литва / Lithuania	1.32
Словенія / Slovenia	677.38	Литва / Lithuania	39.99	Данія / Denmark	6.67	Німеччина / Germany	1.31
Угорщина / Hungary	656.78	Німеччина / Germany	39.21	Чехія / Czechia	6.37	Швеція / Sweden	1.3
Греція / Greece	629.94	Ірландія / Ireland	38.86	Болгарія / Bulgaria	6.25	Ірландія / Ireland	1.2
Кіпр / Cyprus	615.92	Австрія / Austria	37.63	Ірландія / Ireland	6.13	Данія / Denmark	1.2
Швеція / Sweden	601.66	Португалія / Portugal	36.03	Німеччина / Germany	6.12	Фінляндія / Finland	1.14
Естонія / Estonia	592.14	Данія / Denmark	35.74	Словенія / Slovenia	6.07	Естонія / Estonia	1.13
Італія / Italy	578.32	Болгарія / Bulgaria	33.54	Австрія / Austria	5.77	Словенія / Slovenia	1.13
Бельгія / Belgium	568.4	Фінляндія / Finland	32.52	Фінляндія / Finland	5.65	Нідерланди / Netherlands	1.06
Мальта / Malta	550.31	Словенія / Slovenia	32.36	Португалія / Portugal	5.65	Словачія / Slovakia	1.05
Іспанія / Spain	535.9	Хорватія / Croatia	30.48	Нідерланди / Netherlands	5.39	Латвія / Latvia	1.01
Латвія / Latvia	530.95	Чехія / Czechia	30.39	Швеція / Sweden	5.34	Болгарія / Bulgaria	0.99
Польща / Poland	517.38	Греція / Greece	30.05	Кіпр / Cyprus	5.24	Хорватія / Croatia	0.99
Люксембург / Luxembourg	513.67	Швеція / Sweden	29.64	Хорватія / Croatia	4.65	Угорщина / Hungary	0.96
Ірландія / Ireland	501.01	Угорщина / Hungary	28.09	Угорщина / Hungary	4.41	Кіпр / Cyprus	0.92
Болгарія / Bulgaria	478.65	Італія / Italy	28.04	Словачія / Slovakia	4.36	Португалія / Portugal	0.92
Україна / Ukraine	453.17	Іспанія / Spain	27.03	Україна / Ukraine	4.28	Бельгія / Belgium	0.88
Франція / France	433.27	Нідерланди / Netherlands	25.32	Польща / Poland	3.88	Польща / Poland	0.86
Хорватія / Croatia	422.85	Польща / Poland	22.22	Румунія / Romania	3.79	Румунія / Romania	0.81
Фінляндія / Finland	387.88	Румунія / Romania	22.14	Бельгія / Belgium	3.74	Іспанія / Spain	0.76
Данія / Denmark	350.1	Бельгія / Belgium	21.95	Іспанія / Spain	3.5	Франція / France	0.73
Австрія / Austria	326.69	Франція / France	19.98	Італія / Italy	3.42	Італія / Italy	0.61
Румунія / Romania	253.22	Словачія / Slovakia	19.23	Франція / France	3.09	Греція / Greece	0.43
Німеччина / Germany	252.25	Україна / Ukraine	13.42	Греція / Greece	3.07	Україна / Ukraine	0.12

Джерело: розраховано автором в системі Google.colab на основі даних Eurostat¹

Source: calculated by the author in the Google.colab system based on data by Eurostat¹

1 Enterprise statistics by size class and NACE Rev.2 activity (from 2021 onwards). European Commission : website. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SBS_SC_OVW/ (дата звернення: 01.11.2024).

політики щодо підтримки створення нових бізнесів в тих галузях, де продуктивність праці вища, а також сприяння переорієнтації існуючих бізнесів на більш продуктивні сфери. Така політика дозволяє компаніям, що залишаються в сфері збільшити обсяги і, тим самим, збільшити продуктивність за рахунок ефекту масштабу.

Для оцінки продуктивності співробітників українських бізнесів різного розміру

за сферами візьмемо статистичну інформацію з офіційного сайту Державної служби статистики: звіти Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності (2013-2023), показники останнього довоєнного року (табл. 9).

Як ми бачимо для мікробізнесу найбільш продуктивною сферою діяльністю

Таблиця 6. Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) на 1 співробітника в суб'єктах підприємництва різного розміру в Україні за рік з 2016 по 2023 роки

Table 6. Volume of produced products (goods, services) per 1 employee in business entities of various sizes in Ukraine for the year from 2016 to 2023

Роки / Years	Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктами підприємництва в Україні за рік, тис. грн / The volume of production (goods, services) by business entities in Ukraine per year, thousand UAH			
	Великий бізнес / large business	Середній бізнес / medium business	Малий бізнес / small business	Мікробізнес / microbusiness
2016	2231.24	2143.73	663.33	260.72
2017	2814.07	2624.41	754.766	330.22
2018	3298.4	2877.64	786.85	386.95
2019	3241.61	2821.41	849.17	419.95
2020	3400.51	2973.12	982.93	489.9
2021	4663.06	4067.95	1212.08	648.59
2022	4028.02	3987.8	1288.76	164.21
2023	5362.94	5176.44	1653.62	193.37

Джерело: створено автором на основі даних Державної служби статистики України¹
Source: created by the author based on data by State Statistics Service of Ukraine¹

Таблиця 7. Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) на 1 співробітника в суб'єктах підприємництва різного розміру в ЄС за 2021 рік

Table 7. Volume of produced products (goods, services) per 1 employee in business entities of various sizes in the EU in 2021

Показник / Indicator	Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктами підприємництва в ЄС за 2021 / Volume of products (goods, services) produced by business entities in the EU in 2021			
	Великий бізнес / large business	Середній бізнес / medium business	Малий бізнес / small business	Мікробізнес / microbusiness
Кількість суб'єктів / number of entities	51000	240000	1526594	29221065
Зайнято осіб / Persons employed	56116882	23629096	29335306	47017564
Загальний оборот, млн. євро / Total turnover, mln. euro	16190700.25	5634441.47	5012266.32	5321553.45
Обсяг виробленої продукції на 1 співробітника, євро / Volume of production per 1 employee, euros	288517.4599	238453.535	170861.225	113182.245

Джерело: розроблено автором на основі даних Eurostat²
Source: developed by the author based on data by Eurostat²

1 Кількість найманих працівників в еквіваленті повної зайнятості у суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності (2013-2023). Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pssg/knp_vsmm_ved_13_23.xlsx (дата звернення: 01.09.2024).

2 Enterprise statistics by size class and NACE Rev.2 activity (from 2021 onwards). European Commission : website. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SBS_SC_OVW/ (дата звернення: 01.09.2024).

є інформація та телекомунікації. Перехід малих підприємств в цю сфери дозволить збільшити загальну продуктивність до 7 разів.

Варто зазначити, що сфери «тимчасове розміщення та організація харчування» та «охорона здоров'я та надання соціальної допомоги населенню», «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» є одними з найменш продуктивних. Це можна обґрунтувати тим, що ці сфери спрямовані на внутрішнього споживача. А отже - можемо зазначити, що внутрішні ціни в Україні є вкрай низькими. Тобто стимулювання внутрішнього споживання дозволить збільшити загальну продуктивність.

Також, можемо спостерігати цікавий ефект в сферах А,Е,F,G,H,I,J,K, M,N,P – продуктивність мікробізнесу вища ніж малого бізнесу. Тобто за умови самозайнятості та малих команд продуктивність значно вища, ніж за умови більш складних структур.

Цей ефект можна обґрунтувати тим, що якість безпосередньо управління (а не підприємництва) - низька. Бо саме цим відрізняється малий та середній бізнес від малого: в команді до 9 людей може бути 1 керівник. Від 9 і більше такий керівник має брати собі менеджера. Відповідно, маємо тенденцію,

яка опосередковано свідчить про низьку якість саме управлінців за професією (адже в мікробізнес характерною є ситуація, коли підприємець є операційним керівником).

Також дана тенденція може свідчити про наявність бар'єрів при збільшенні розміру бізнесу, або недостатній рівень захисту бізнесу. Адже через це ефективні підприємці можуть свідомо не збільшувати розмір власних бізнесів, розуміючи, що не зможуть його захистити. Вирішення даного питання може бути за рахунок розвитку судової системи, а також сприянню діяльності спілок підприємців.

Також ми можемо побачити, що продуктивність в сфері освіти значно нижча ніж в інших галузях економіки. Це говорить про те, що освіта не вирішує задачі безпосередньо сфер економіки, бо, якби таке відбувалося продуктивність людини, яка готує майбутні кадри була б як мінімум середньої для інших сфер, адже вихователь в дитячому садочку та вчитель в школі замінює одразу десятки співробітників (батьків дітей), а отримує значно менше. При цьому працівник сфери вищої освіти готує спеціалістів, які мають отримувати більше ніж середню заробітну плату в сфері, а також отримує менше.

Таблиця 8. Порівняння обсягу виробленої продукції на 1 співробітника за 2021 рік в Україні та ЄС

Table 8. Comparison of the volume of production per 1 employee in 2021 in Ukraine and the EU

Показник / Indicator	Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктами підприємництва за 2021 рік /The volume of production (goods, services) by business entities in 2021			
	Великий бізнес / large business	Середній бізнес / medium business	Малий бізнес / small business	Мікробізнес / microbusiness
ЄС, євро на 1 співробітника / EU, euro per 1 employee	288517.46	238453.54	170861.23	113182.25
Україна, євро на 1 співробітника / Ukraine, euro per 1 employee	135564.83	130850.46	41800.21	21064.96
Відношення ЄС-Україна/ EU-Ukraine ratio	2.13	1.82	4.09	5.37

Джерело: складено автором на основі даних від Державної служба статистики України¹, Eurostat², Національного банку України³

Source: Source: compiled by the author based on data from the State Statistics Service of Ukraine¹, Eurostat², and the National Bank of Ukraine³

1 Кількість найманих працівників в еквіваленті повної зайнятості у суб'єктів великого, середнього, малого та мікробізнесу за видами економічної діяльності (2013-2023). Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pssg/knp_vsmm_ved_13_23.xlsx (дата звернення: 01.09.2024)

2 Enterprise statistics by size class and NACE Rev.2 activity (from 2021 onwards). European Commission : website. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SBS_SC_OVW/ (дата звернення: 01.09.2024).

3 Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. Сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart> (дата звернення: 01.09.2024).

Таблиця 9. Показники обсягу вироблених товарів та послуг на одного співробітника за галузями

Table 9. Indicators of the volume of manufactured goods and services per employee by industry

Код/ code	Галузь / Industry name	Обсяг вироблених товарів та послуг на 1 співробітника за розмірами бізнесу, тис. грн/рік / Volume of produced goods and services per 1 employee by business size, thousand hryvnias/year			
		Великий бізнес / large business	Середній бізнес / medium business	Малий бізнес / small business	Мікробізнес / micro-business
A	Сільське господарство, лісове господарство та рибне / Agriculture, forestry and fishing	3137.32	2095.1	1242.84	1673.77
B	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів / Mining and quarrying	3512.13	н/д / no data	н/д / no data	1043.69
C	Переробна промисловість / Manufacturing	4311.93	н/д / no data	н/д / no data	1029.19
D	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря / Electricity, gas, steam and air conditioning supply	2417.05	3306.5	2233.3	2049.68
E	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами / Water supply; sewerage; waste management and remediation activities	321.69	426.32	326.45	730.75
F	Будівництво / Construction	4210.77	1848.03	919.16	1456.77
G	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних / Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles	1167.6	1605.66	320.76	895.82
H	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність / Transporting and storage	722.24	980.85	508.32	1320.52
I	Тимчасове розміщування й організація харчування / Accommodation and food service activities	н/д / no data	н/д / no data	79.34	572.31
J	Інформація та телекомунікації / Information and communication	3193.78	н/д / no data	н/д / no data	7324.76
K	Фінансова та страхова діяльність / Financial and insurance activities	2186.24	2002.87	1220.51	1697.69
L	Операції з нерухомим майном / Real estate activities	н/д / no data	1325.25	н/д / no data	1358.2
M	Професійна, наукова та технічна діяльність / Professional, scientific and technical activities	н/д / no data	н/д / no data	349.37	1829.6
N	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування / Administrative and support service activities	н/д / no data	н/д / no data	294.6	1235.06
P	Освіта / Education	н/д / no data	483.8	119.89	1058.28
Q	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги / Human health and social work activities	804.39	н/д / no data	н/д / no data	554.05
R	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок / Arts, entertainment and recreation	н/д / no data	422.91	н/д / no data	1202.48
S	Надання інших видів послуг / Other services activities	н/д / no data	н/д / no data	н/д / no data	1165.98

Джерело: розроблено автором на основі даних Державної служби статистики України¹²
Source: developed by the author based on data from State Statistics Service of Ukraine¹²

1 Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності (2013-2023) Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pssg/ovpssg_vsmm_ek_2013_2022_u.xlsx (дата звернення: 01.09.2024).

2 Кількість найманих працівників в еквіваленті повної зайнятості у суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності (2013-2023). Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pssg/knp_vsmm_ved_13_23.xlsx (дата звернення: 01.09.2024).

Висновки. В результаті даного дослідження були виявлені схожі риси та відмінності у показниках діяльності малого та середнього бізнесу в Україні та країнах ЄС, а саме показниках щільності різних форм бізнесу та їх продуктивності. Відмічені види діяльності, в яких продуктивність малого та се-

реднього бізнесу є найвищою. Обґрунтовано висновок щодо необхідності підтримки розвитку мікробізнесу в Україні.

Більш детальне дослідження продуктивності різних форм бізнесу передбачає розгляд регіональних особливостей із зосередженням на окремих видах діяльності.

Список використаної літератури

1. Шпикуляк О. Г., Шеленко Д. І., Алексєєва О. В., Ксенофонтowa К. Ю., Суховій А. І. Роль ринку і підприємництва у забезпеченні сталого розвитку сільських територій. *Агросвіт*. 2022. № 20. С. 3–12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.20.3>
2. Lau C. K., Zhang D., Gozgor G. Support Policies for Small Businesses During the Covid-19 Crisis: Evidence from Club Convergence Clustering Approach. *Emerging Markets Finance and Trade*. 2023. Vol. 60(3). Pp 1–16. DOI: <https://doi.org/10.1080/1540496x.2023.2228466>
3. Filipovski V., Trpeski P., Bogoev J. Business cycle synchronization of a small open EU-candidate country's economy with the EU economy. *Panoeconomicus*. 2018. Vol. 65, no. 5. Pp. 609–631. DOI: <https://doi.org/10.2298/pan160209017f>
4. Majláth M., Kelemen-Erdős A., Valocikova C. Understanding SME's failure: Focus on success factors and gender differences: Comparative analysis of SME's in Czech Republic, Hungary and Serbia. *Serbian Journal of Management*. 2019. Vol. 14, no. 2. Pp. 327–344. DOI: <https://doi.org/10.5937/sjm14-23491>
5. Ivashchenko A., Britchenko I., Dyba M., Polishchuk Ye., Sybirianska Yu., Vasylyshen Yu. Fintech platforms in SME's financing: EU experience and ways of their application in Ukraine. *Investment management and financial innovations*. 2018. Vol. 15, no. 3. Pp. 83–96. DOI: [https://doi.org/10.21511/imfi.15\(3\).2018.07](https://doi.org/10.21511/imfi.15(3).2018.07)
6. Kaserer C., Treßel V. The EU prospectus regulation and its impact on SME listings. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*. 2024. Vol. 93. Article 101983. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.intfin.2024.101983>
7. Gruenwald R. K. Alternative Approaches in Evaluating the EU SME Policy: Answers to the Question of Impact and Legitimization. *Entrepreneurial Business and Economics Review*. 2014. Vol. 2, no. 2. С. 77–88. DOI: <https://doi.org/10.15678/eber.2014.020207>
8. Jelačić D., Pirc Barčić A., Oblak L., Motik D., Grošelj P., Jošt M. Sustainable Production Management Model for Small and Medium Enterprises in Some South-Central EU Countries. *Sustainability*. 2021. Vol. 13, no. 11. Article 6220. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13116220>
9. Hervás-Oliver J.-L., Parrilli M. D., Rodríguez-Pose A., & Sempere-Ripoll F. The drivers of SME innovation in the regions of the EU. *Research Policy*. 2021. Vol. 50, no. 9. P. 104316. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2021.104316>
10. Marullo C., Shapira P., Di Minin A. Enhancing SME innovation across European regions: Success factors in EU-funded open innovation networks. *Technological Forecasting and Social Change*. 2024. Vol. 201. Article 123207. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2024.123207>
11. Черничко Т., Михайляк Г. Інструменти підтримки розвитку підприємств малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-43>
12. Cunningham J., Hughes J., Hay A., Greene F. J., Seaman C. Bridging the divides: A case study of collective action across Scottish university business schools to support small business.

References

1. Shpykulyak, O. G., Shelenko, D. I., Alekseeva, O. V., Ksenofontova, K. Yu., & Sukhovi, A. I. (2022). The role of the market and entrepreneurship in ensuring the sustainable development of rural areas. *Agrosvit*, 20, 3–12. doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.20.3> (in Ukrainian)
2. Lau, C. K., Zhang, D., & Gozgor, G. (2023). Support Policies for Small Businesses During the Covid-19 Crisis: Evidence from Club Convergence Clustering Approach. *Emerging Markets Finance and Trade*, 60(3), 1–16. doi: <https://doi.org/10.1080/1540496x.2023.2228466>
3. Filipovski, V., Trpeski, P., & Bogoev, J. (2018). Business cycle synchronization of a small open EU-candidate country's economy with the EU economy. *Panoeconomicus*, 65(5), 609–631. doi: <https://doi.org/10.2298/pan160209017f>
4. Majláth, M., Kelemen-Erdős, A., & Valocikova, C. (2019). Understanding SME's failure: Focus on success factors and gender differences: Comparative analysis of SME's in Czech Republic, Hungary and Serbia. *Serbian Journal of Management*, 14(2), 327–344. doi: <https://doi.org/10.5937/sjm14-23491>
5. Ivashchenko, A., Britchenko, I., Dyba, M., Polishchuk, Y., Sybirianska, Y., & Vasylyshen, Y. (2018). Fintech platforms in SME's financing: EU experience and ways of their application in Ukraine. *Investment management and financial innovations*, 15(3), 83–96. doi: [https://doi.org/10.21511/imfi.15\(3\).2018.07](https://doi.org/10.21511/imfi.15(3).2018.07)
6. Kaserer, C., & Treßel, V. (2024). The EU prospectus regulation and its impact on SME listings. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 93, 101983. doi: <https://doi.org/10.1016/j.intfin.2024.101983>
7. Gruenwald, R. K. (2014). Alternative Approaches in Evaluating the EU SME Policy: Answers to the Question of Impact and Legitimization. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 2(2), 77–88. doi: <https://doi.org/10.15678/eber.2014.020207>
8. Jelačić, D., Pirc Barčić, A., Oblak, L., Motik, D., Grošelj, P., & Jošt, M. (2021). Sustainable Production Management Model for Small and Medium Enterprises in Some South-Central EU Countries. *Sustainability*, 13(11), 6220. doi: <https://doi.org/10.3390/su13116220>
9. Hervás-Oliver, J.-L., Parrilli, M. D., Rodríguez-Pose, A., & Sempere-Ripoll, F. (2021). The drivers of SME innovation in the regions of the EU. *Research Policy*, 50(9), 104316. doi: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2021.104316>
10. Marullo, C., Shapira, P., & Di Minin, A. (2024). Enhancing SME innovation across European regions: Success factors in EU-funded open innovation networks. *Technological Forecasting and Social Change*, 201, 123207. doi: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2024.123207>
11. Chernychko, T., & Mykhaylyak, G. (2023). Tools for supporting the development of small business enterprises. *Economy and society*, 49. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-43> (in Ukrainian)
12. Cunningham, J., Hughes, J., Hay, A., Greene, F. J., & Seaman, C. (2024). Bridging the divides: A case study of collective action across Scottish university business schools

- Journal of business research*. 2024. Vol. 183. Article 114859. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2024.114859>
13. Prasannath V., Adhikari R. P., Gronum S., Miles M. P. Impact of government support policies on entrepreneurial orientation and SME performance. *International entrepreneurship and management journal*. 2024. Vol. 20. Pp. 1533–1595. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11365-024-00993-3>
  14. Ogujiuba K. K., Eggink M., Olamide E. Impact of elements of finance and business support on the SME business ecosystem in south africa: an econometric analysis. *Sustainability*. 2023. Vol. 15, no. 11. Article 8461. DOI: <https://doi.org/10.3390/su15118461>
  15. Смолий Л. В. Порівняльна оцінка ефективності державної підтримки аграрного сектору економіки України та ЄС. *Інноваційна економіка*. 2016. № 1-2. С. 26–34.
  16. Bousdekis A., Lepenioti K., Apostolou D., Mentzas G. A review of data-driven decision-making methods for industry 4.0 maintenance applications. *Electronics*. 2021. Vol. 10, no. 7. Article 828. DOI: <https://doi.org/10.3390/electronics10070828>
  17. Gao X., Feng H. Data-Driven business innovation processes: evidence from authorized data flows in china. *Systems*. 2024. Vol. 12, no. 8. Article 280. DOI: <https://doi.org/10.3390/systems12080280>
  18. Tripathi S., Bachmann N., Brunner M., Jodlbauer H. Preparedness for data-driven business model innovation: a knowledge framework for incumbent manufacturers. *Applied sciences*. 2024. Vol. 14, no. 8. Article 3454. DOI: <https://doi.org/10.3390/app14083454>
  19. Vrostková L., Kádárová J. Entrepreneurship dynamics: assessing the role of macroeconomic variables on new business density in euro area. *International journal of financial studies*. 2023. Vol. 11, no. 4. Article 139. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijfs11040139>
  20. Stel A., Lokshin B., Vries N. The effect of SME productivity increases on large firm productivity in the EU. *Kyklos*. 2019. Vol. 72, no. 2. Pp. 332–353. DOI: <https://doi.org/10.1111/kykl.12198>
  21. Doucet P., Requejo I., Suárez-González I. Business groups' internal labour markets and SME labour productivity. *Small Business Economics*. 2023. Vol. 62. Pp. 707–725. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11187-023-00780-4>
  22. Яценко Н. Чинники постковідного відновлення зростання економіки України у 2021–2022 роках. *Економіка і прогнозування*. 2021. № 2. С. 52–68. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2021.02.052>
  - to support small business. *Journal of business research*, 183, 114859. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2024.114859>
  13. Prasannath, V., Adhikari, R. P., Gronum, S., & Miles, M. P. (2024). Impact of government support policies on entrepreneurial orientation and SME performance. *International entrepreneurship and management journal*, 20, 1533–1595. doi: <https://doi.org/10.1007/s11365-024-00993-3>
  14. Ogujiuba, K. K., Eggink, M., & Olamide, E. (2023). Impact of elements of finance and business support on the SME business ecosystem in south africa: an econometric analysis. *Sustainability*, 15(11), 8461. doi: <https://doi.org/10.3390/su15118461>
  15. Smolii, L. V. (2016). Comparative evaluation of the effectiveness of state support of the agricultural sector of the economy of Ukraine and the EU. *Innovative Economy*, 1-2, 26–34. (in Ukrainian)
  16. Bousdekis, A., Lepenioti, K., Apostolou, D., & Mentzas, G. (2021). A review of data-driven decision-making methods for industry 4.0 maintenance applications. *Electronics*, 10(7), 828. doi: <https://doi.org/10.3390/electronics10070828>
  17. Gao, X., & Feng, H. (2024). Data-Driven business innovation processes: evidence from authorized data flows in china. *Systems*, 12(8), 280. doi: <https://doi.org/10.3390/systems12080280>
  18. Tripathi, S., Bachmann, N., Brunner, M., & Jodlbauer, H. (2024). Preparedness for data-driven business model innovation: a knowledge framework for incumbent manufacturers. *Applied sciences*, 14(8), 3454. doi: <https://doi.org/10.3390/app14083454>
  19. Vrostková, L., & Kádárová, J. (2023). Entrepreneurship dynamics: assessing the role of macroeconomic variables on new business density in euro area. *International journal of financial studies*, 11(4), 139. doi: <https://doi.org/10.3390/ijfs11040139>
  20. Stel, A., Lokshin, B., & Vries, N. (2019). The effect of SME productivity increases on large firm productivity in the EU. *Kyklos*, 72(2), 332–353. doi: <https://doi.org/10.1111/kykl.12198>
  21. Doucet, P., Requejo, I., & Suárez-González, I. (2023). Business groups' internal labour markets and SME labour productivity. *Small Business Economics*, 62, 707–725. doi: <https://doi.org/10.1007/s11187-023-00780-4>
  22. Yatsenko, H. (2021). Factors of the post-Covid-19 economic recovery of Ukraine in 2021–2022. *Economics and forecasting*, 2, 52–68. doi: <https://doi.org/10.15407/eip2021.02.052> (in Ukrainian)

Mykhailo Maksymov,

Senior teacher, V.N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

maksymov@karazin.ua

<https://orcid.org/0000-0002-1551-6224>**ASSESSMENT OF THE STATE OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN UKRAINE AND THE EU COUNTRIES**

Abstract. The article provides a review of existing research on government policy in the field of support for small and medium enterprises (SMEs) and concludes that the research mainly focuses on descriptive evaluations. Based on this, a proposal has been formulated to apply a data-driven approach to shaping directions and measures for effective SME development support policies. The aim of this study is to substantiate proposals for promoting the development of SMEs based on a comparative analysis of business density and productivity indicators in Ukraine and the EU. The object of the study is the SME sector in Ukraine and the EU, while the subject is the statistical indicators of its performance. The article examines the current state of SMEs, focusing on business density per 10,000 people and

the output per employee, comparing these indicators with the EU average and separately with each EU member state.

It has been found that as the size of a business increases, the output per employee also rises. From 2011 to 2020, the average business density in Ukraine ranged between 80% and 95% of the EU average but dropped to 67.58% in 2021, reflecting the EU's more effective business support policies post-COVID-19. In 2022, it further declined to 58.18%, demonstrating the negative impact of the Russia-Ukraine war on Ukrainian businesses.

The output per employee in Ukrainian businesses is significantly lower than in EU businesses: 2.12 times lower for large businesses, 1.82 times lower for medium-sized businesses, 4.47 times lower for small businesses, and 5.57 times lower for micro-businesses.

The volume of goods and services per employee across different sectors of the Ukrainian economy was also analyzed. The most productive sector is J – Information and Telecommunications, while the least productive is E – Water supply; sewerage, waste management, and remediation activities.

A policy direction has been proposed to encourage the establishment of new businesses and the transition of existing businesses to higher-productivity sectors, as well as to organize measures to support productivity growth in the least productive sectors.

Keywords: *Small and Medium-Sized Business, Micro-Business, Density of Different Forms of Business, Productivity of Different Forms of Business, Ukraine, EU.*

JEL Classification: C40; L26; M21; J21.

In cites: Maksymov, M. (2024). Assessment of the state of small and medium-sized businesses in Ukraine and the EU countries. *Social Economics*, 68, 42-56. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2024-68-03> (In Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 26.09.2024 р.
Стаття рекомендована до друку 01.11.2024 р.

The article was received by the editors 26.09.2024.
The article is recommended for printing 01.11.2024.